

نگاهی به تحولات جاری ترکیه؛ لائیک‌ها علیه اسلام‌گراها

سرویس ترکیه/خبرگزاری آران

محمد، محمد،

آنچه در ترکیه این روزها در حال رخ دادن است، در دو حوزه قابل بررسی و تعقیب است. مرحله اول همان داستان قدیمی و کهنه کودتا در این کشور است که از زمان روی کار آمدن لائیک‌ها از ربع اول قرن بیستم تا دهه‌های پایانی این قرن قابل مشاهده است و مرحله دوم نیز به محکمه کشاندن حزب اسلام‌گرای عدالت و توسعه است که این هم داستانی به درازای ترکیه جدید و روی کار آمدن لائیک‌ها دارد. هر دو موضوع در هفته‌های اخیر بازار داغی را در ترکیه به خود اختصاص داده، در حالی که دادگاه عالی قانون اساسی ترکیه درصد آن است تا حزب عدالت و توسعه را با استفاده از قدرت خود مانند دیگر احزاب از گردونه قدرت خارج کند لائیک‌ها نیز با گرد آمدن در یک گروه، بر آن بودند تا همین کار را البته با استفاده از زور انجام دهند.

تلاش برای خارج کردن حزب عدالت و توسعه ترکیه در حالی وارد دو عرصه نرم و خشن - دادگاه عالی قانون اساسی و طرح انجام کودتا - شده است که این حزب در طول دوران حکومت خود توانسته بود اقتصاد ناآرام ترکیه را آرام کند و جو همیشه ملتهب سیاسی آن را به عرصه رقابت‌های سالم بکشاند و در بعد بین‌المللی نیز توانست جایگاه ترکیه را به‌خصوص در جهان اسلام بهبود ببخشد. دستگیری گروهی از سیاستمداران، نظامیان بازنشسته و روزنامه‌نگاران ترکیه‌ای در مرکز شهر استانبول، مرکز اقتصادی ترکیه، دامنه همان تحولاتی بود که از سال گذشته دامن مردم این کشور را گرفته بود. سال گذشته نیز گروهی از نظامیان و سیاستمداران ترك توسط نیروهای امنیتی این کشور دستگیر شدند که نشان‌دهنده عمق تلاش آنها برای تضعیف دولت اسلام‌گرای رجب طیب اردوغان بود. احزاب لائیک و همچنین ارتش ترکیه خود را نهبان و میراث‌دار آتاتورك می‌دانند که باید در هر صورت میراث وی - بدون توجه به خطراتی که این اقدام برای مردم و اقتصاد ترکیه در بردارد - حفظ شود. دستگیری گسترده

هفته گذشته استانبول شاهد دستگیری موج جدیدی از مخالفان دولت بود. پلیس ترکیه که بر اساس حکم دادستان استانبول مبادرت به این دستگیری‌ها کرده مدعی است این عده بخشی از اعضای فعال در جریانی موسوم به «ارگنکن» (ارگنه‌کن) هستند که به دنبال دستگیری چند ماه پیش تعدادی از شخصیت‌های سرشناس ترکیه در شهر استانبول، دستگیر شده‌اند. این ماجرا می‌تواند تحولات ترکیه را وارد مرحله جدیدی کند، مرحله‌ای که در آن بار دیگر احزاب اسلام‌گرا مورد هدف قرار گرفته‌اند، اما توان دفاع از خود را یافته‌و با کنترل دستگاه‌های امنیتی به راحتی آنها را کشف و سرکوب می‌کنند. پیش از پرداختن به این ماجرا چند سوال مطرح است که در صورت پاسخ دادن به آن می‌توان تا حدودی تحولات آینده ترکیه را مورد ارزیابی قرار داد. نخستین پرسش این است که ارگنکن چه جریانی است؟ و چرا افراد وابسته به این جریان پس از سال‌ها ایفای نقش پنهان در نظام سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و حتی فرهنگی ترکیه اینک و در اوج تحولات ترکیه از سوی پلیس و نیروهای امنیتی این کشور مورد تعقیب قرار گرفته و دستگیر شده‌اند؟ پرسش بعدی آن است که آیا این دستگیری‌ها با طرح دعوی انحلال حزب حاکم عدالت و توسعه از سوی دادستان دیوان‌عالی نزد دادگاه عالی قانون اساسی ترکیه در ارتباط است و اگر این گونه است تا چه میزان می‌تواند در روند این پرونده تاثیرگذار باشد؟

چه کسانی دستگیر شدند

آنچه هفته گذشته اتفاق افتاد، تازگی نداشت. اوایل سال جاری میلادی و در حالی که حزب عدالت و توسعه چند ماهی بود در انتخابات زودهنگام پارلمانی موفق به پیروزی شده و این‌بار نه تنها دولت، بلکه ریاست‌جمهوری را هم به کنترل خود در آورده بودند، پلیس استانبول عملیاتی را با عنوان عملیات ارگنکن برای دستگیری عده‌ای از افراد سرشناس این کشور آغاز کرد. در ابتدای این عملیات گفته شد که پلیس استانبول 33 نفر از اعضای یک شبکه سیاسی غیرقانونی را به اتهام‌های مختلف از جمله اتهام به قصد ترور برخی شخصیت‌های دولتی و غیردولتی ترکیه دستگیر کرده است. در بین این افراد دستگیرشده اسامی افرادی به چشم می‌خورد که باور دستگیری آنها برای بسیاری از مردم از جمله سیاستمداران ترکیه سخت بود. افرادی مانند ولی کوچک ژنرال بازنشسته ارتش، کمال کرینچسیز از وکلای ملی‌گرای مشهور، گولر کومورچی مفسر سیاسی روزنامه آکشام و تنی چند از رهبران سازمان‌های مختلف که گفته شد در فعالیت‌های مافیایی مشارکت داشتند، از جمله دستگیرشدگان در آن روز بودند. پلیس در گزارش خود مدعی شد این گروه که از آنان به عنوان ارگنکن نام برده می‌شود، متهم شده‌اند که قصد ترور اورهان پاموک نویسنده مشهور ترکیه، شخصیت‌های کرد و رهبران حزب (حزکت) جامعه دموکراتیک را داشتند. البته در همین زمان پلیس ترکیه توانست اسناد و مدارکی را به دست بیاورد که مشخص می‌کرد بسیاری از بمب‌گذاری‌ها و اقدامات خرابکارانه در این کشور دست‌پخت همین گروه است و آنها در اقداماتی چند، به اهداف متعلق به احزاب و جریان‌های لائیک حمله کرده تا به این ترتیب گروه‌های اسلام‌گرا را در مظان اتهام قرار دهند.

براساس برخی شواهد و گفته‌ها، ارگنکن در واقع پس‌مانده گروه موسوم به گلا دیو است که در دوران جنگ سرد در داخل ستاد ارتش ترکیه برای مقابله با رشد و گسترش کمونیسم تشکیل شده بود. به گفته برخی از آگاهان به مسائل ترکیه، این گروه که در دوران جنگ سرد در بسیاری از کشورهای عضو ناتو فعالیت داشت، سازمان‌های جاسوسی آمریکا و انگلیس را رهبری می‌کردند، ولی پس از فروپاشی شوروی این گروه در کشورهای اروپایی متلاشی شد اما هرگز کسی مدعی نشد فعالیت‌های پنهان آنها نیز در این کشورها از جمله ترکیه متوقف و یا از بین رفته است.

ارگنکن که ریشه در گذشته ترکیه دارد پیش از آنکه یک سازمان منسجم سیاسی باشد، یک جریان ایدئولوژی و فکری مخرب است. هر چند نمی‌توان آن را از نظر تشکیلات مانند مافیا دانست اما بستر شکل‌گیری این جریان و تلاش‌هایی که در ورای این نام صورت می‌گیرد بی‌شابهت به تشکیلات سازمان‌یافته مافیا نیست و به همین دلیل شاید بسیاری از متهمان به مشارکت در این جریان سیاسی ندانسته همسو با اهداف بنیانگذاران ارگنکن عمل می‌کنند. برای دستگاه قضایی ترکیه به محض اینکه ثابت شود شخص یا گروهی خواسته یا ناخواسته با این جریان همسو شده و یا به هر صورت ممکن کمکی به تقویت آن کرده باشد، برای مجرمیت کفایت می‌کند.

تاکنون ده‌ها تن از جمله تعدادی نویسنده، یک سرلشکر بازنشسته، رهبر حزب کارگر، مسوولان شبکه تلویزیونی اولوسال که مواضع ضدآمریکایی و اسرائیلی دارند و از همکاری ترکیه با کشورهای منطقه از جمله چین و روسیه حمایت می‌کنند، در ارتباط با جریان یاد شده دستگیر شده‌اند. دستگیرشدگان که بیشتر آنان خود را ملی‌گرا و طرفدار نظام به جای مانده از کمال مصطفی می‌خوانند، پیش‌تر دولت اردوغان را به همکاری با آمریکا در طرح خاورمیانه بزرگ متهم کرده و با انتقادهای تند و گاهی توهین‌آمیز، وی را مجری سیاست‌های سرمایه‌داری جهانی خوانده و مدعی شده‌اند که نخست‌وزیر کشورشان راه را برای تجزیه ترکیه و تضعیف رژیم لائیک هموار می‌کند.

در میان دستگیرشدگان آن روز در استانبول اسامی دیگری همچون الحان سلجوق سرمقاله‌نویس روزنامه جمهوریت، دوغو پرینچک رهبر حزب کارگر و کمال علمدار اوغلو رئیس سابق دانشگاه استانبول نیز دیده می‌شد.

آن دستگیری‌ها زمانی صورت گرفت که ترکیه تحولات دیگری را پیش روی خود ناظر بود و به همین دلیل دستگیری این عده در آن روز موجب واکنش‌های متفاوت از سوی محافل خبری ترکیه شد به طوری که تمامی روزنامه‌های ترکیه دستگیری این سه تن را که از سرشناس‌ترین مخالفان دولت اردوغان و حزب عدالت و توسعه در این کشور به شمار می‌روند، در صفحات نخست خود منتشر کردند.

یکی از روزنامه‌های ترکیه در مورد اینکه «ارگنکن از کجا آغاز شد؟» این موضوع را به شخصی نسبت داد که در کانادا به سر می‌برد. این روزنامه نوشت: بخش مهمی از اطلاعاتی که در مورد سازمان ارگنکن و عملیات موسوم به ارگنکن به کار گرفته شده، از سوی یک تبعه ترکیه به نام «تونجای گونیی» مقیم شهر تورنتو کانادا است که به هنگامی که وی در سال 2001 میلادی از سوی پلیس دستگیر شد به مقامات امنیتی ترکیه تحویل داده شده است. وی در جریان بازجویی در سال 2001 میلادی برای نخستین بار نام سازمان ارگنکن را به زبان آورد و گفت: ژنرال ولی کوچک از فرماندهان بازنشسته ژاندارمری ترکیه و موسس سازمان ژیتیم (سازمان اطلاعات ژاندارمری ترکیه) با سادات پیکر از رهبران مافیایی ترکیه ارتباط نزدیکی دارد. به گفته گونیی به هنگامی که وی در کنار ولی کوچک جای داشت به توصیه دوغو پیرینچک رهبر حزب کارگر با برخی از خبرنگاران روزنامه آیدینلیک ارگان حزب کارگر، به شمال عراق عزیمت کرده بود. در این سفر پس از گذشتن از مرز خابور اعضای سازمان ژیتیم نیز در کنار آنها بودند و در جریان آن سفر، 12 هزار قبضه اسلحه در اختیار افراد شمال عراق قرار دادند که از مجموع این سلاح‌ها، شش هزار قبضه آن نیز در اختیار جمیل باییک از رهبران پکک قرار گرفت. گونیی با امتناع از به کار بردن نام رهبر اصلی ارگنکن گفت: در صورت افشای نام رهبر اصلی کشته خواهیم شد.

وی سرخ این جریان را در دست افراد بانفوذتری دانست که ریشه در بیرون دارند و گفت نفر اول تشکیلات ارگنکن یک فرد بسیار سرشناس در ترکیه است، ولی افراد بسیار اندکی از این مساله مطلع هستند و کیسینجر که رهبری یک طریقت به نام ژئون را عهده‌دار است در ماه‌های گذشته برای دیدار با فرد اول ارگنکن به ترکیه آمد. در دستگیری آنکارا نیز تعداد زیادی از افراد سرشناس وجود دارند که اضافه شدن این تعداد به لیست فعالان ارگنکن همان‌گونه که گفته شد می‌تواند تحولات ترکیه را وارد مرحله‌ای تازه کند.

آیا دستگیری‌ها با دعوی علیه حزب آک مرتبط است؟

برخی از تحلیلگران معتقدند دولت اردوغان با انجام عملیات ارگنکن عملاً خود را درگیر یکی از پیچیده‌ترین و در عین حال خطرناک‌ترین جریان‌های تاریخی ترکیه کرده است و اگر نتواند این جریان را به درستی مدیریت کند، مشکلات بسیاری در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی ترکیه رقم خواهد خورد، ضمن آنکه این موضوع سبب خواهد شد تا حزب عدالت و توسعه نیز ضربه‌های سختی را متحمل شده و بقای خود را در هاله‌ای از ابهام قرار دهد. یکی از نکات برجسته این ماجرا این است که دستگیری‌های تازه زمانی صورت گرفته که قرار است دادستان ترکیه از دلایل توجیهی خود در مورد ادعای انحلال حزب حاکم دفاع کند.

خود اینکه چرا عملیات قبلی و کنونی پلیس ترکیه همزمان با دعوی دادستان دیوان عالی قضایی ترکیه علیه حزب عدالت و توسعه (آک) و نیز دفاعیه دادستان از طرح دعوی خود صورت گرفته است به درستی مشخص نیست اما برخی از ناظران سیاسی اعتقاد دارند این موارد نیز نمی‌تواند بی‌ارتباط با هم باشد.

به‌خصوص اینکه به سادگی نمی‌توان از دستگیری عده‌ای نظامی از سوی نیروهای پلیس نیز گذشت چرا که اگر قدرت نظامیان و نقش آنان در تحولات ترکیه به درستی مورد ارزیابی قرار گیرد در آن صورت اهمیت این دستگیری‌ها به خوبی آشکار می‌شود.

چندی پیش و در آستانه تغییر و تحول در فرماندهی ارتش ترکیه، رجب طیب اردوغان دیداری را با ژنرال «ایلکر باش بوغ» فرمانده فعلی نیروی زمینی و نامزد ریاست ستاد ارتش ترکیه داشت. رسانه‌های ترکیه و نیز منابع رسمی از محتوای این گفت‌وگوها خبری را منتشر نکردند اما گفته شد که این دیدار در پی بروز برخی شایعات درباره تعدادی از سران و افسران ارتش و نیز تغییر و تحولات آینده در سطح قوای نظامی صورت گرفت.

براساس اساسنامه ارتش ترکیه و عرف نظامی، فرماندهان ارشد این کشور در ماه آگوست هر سال حکم بازنشستگی و یا ترفیع خود را دریافت می‌کنند و قرار است ماه آگوست امسال نیز با بازنشستگی ژنرال یاشار بیوک آتیت فرمانده ستاد ارتش، ژنرال ایلکر باش بوغ فرمانده فعلی نیروی زمینی جایگزین وی شود.

طبق عرف نظامی در ترکیه، برای رسیدن به مقام ریاست ستاد ارتش طی مراحل جانشینی ستاد ارتش و فرماندهی نیروی زمینی یکی از شروط اصلی برای این جابجایی است. این دیدار همچنین پس از آن صورت گرفت که عکسی از ژنرال ایلکر باش بوغ در حالی که وی در پای دیوار براق در اسرائیل مشغول دعا خواندن بود در برخی رسانه‌ها منتشر شد.

گفته شده که هدف از این افشاکاری جلوگیری از اجرای روند سلسله مراتب ترفیع در ارتش است، ولی مشخص نیست که عاملان این تبلیغات که به ظاهر به اسناد بسیار محرمانه‌ای دست یافته‌اند چه اهداف دیگری را دنبال می‌کنند.

در یک خبر دیگر روزنامه واکیت چندی پیش با انتشار سندی مدعی شد که ژنرال ایلکر باش بوغ از سال 2006 میلادی به عضویت کلوپ فراماسونری کلوپ بزرگ درآمده است. باش بوغ تاکنون این موارد را تکذیب نکرده است.

اما دیدار اردوغان با ژنرال باش بوغ تا چه میزان به دعوی علیه حزب عدالت و توسعه و حمایت ارتش از حزب در مقابل این دعوی، بی‌تفاوتی ارتش از دستگیری نظامیان و در نهایت حمایت دولت از ریاست ستاد ارتش از سوی باش بوغ می‌تواند مرتبط باشد، هنوز به درستی مشخص نیست. همچنین هنوز نمی‌توان پاسخ روشنی را در رابطه با روند این دستگیری‌ها و تاثیر آن با تغییرات فراروی ارتش ترکیه ارائه داد و برای پاسخ دادن به این پرسش باید منتظر ماند و تحولات آینده را از نزدیک دنبال کرد.

به هر حال هر چند موضوع دستگیری‌های امروز ترکیه را نمی‌توان به سادگی با تحولات اخیر (به‌خصوص در رابطه با تعطیل حزب آک و تغییرات ارتش) در این کشور ارتباط داد اما به‌رغم این باید در نظر داشت که اگر دولت اردوغان بتواند به اطلاعات مهمی از دستگیرشدگان دست یابد، خواهد توانست برگ‌های برنده خود را در دعوی علیه خود افزایش دهد و به نوعی فضای سیاسی کشور را به نفع خود تغییر دهد.

بنابراین دستگیری‌های اخیر در استانبول و آنکارا را باید سرآغاز ورود تحولات این کشور به مرحله‌ای دیگر دانست و در روزهای آینده منتظر تحولات بسیار تعیین‌کننده‌ای در عرصه‌های مختلف ترکیه بود.

منابع:

روزنامه ملیت

روزنامه الشرق‌الاولسط

شبکه خبری العالم

پایان پیام.